

OCHRANA GEOLOGICKÝCH LOKALIT

BUDOVÁNÍ JEDNOTNÉ SÍTĚ CHRÁNĚNÝCH GEOLOGICKÝCH LOKALIT NA OKRESE PRAHA-ZÁPAD

The constitution of a unified network of protected geological localities on the territory Prague-West district

VÁCLAV CÍLEK

Geologický ústav AV ČR, Rozvojová 135, 165 00 Praha 6,

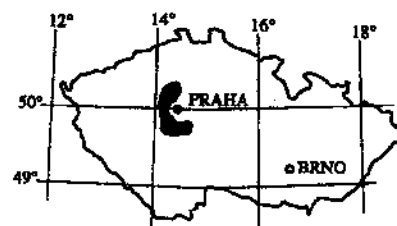
Key words: Landscape protection, management, geological localities

ÚVOD

V roce 1998 probíhala druhá etapa budování jednotné sítě chráněných geologických lokalit na dalších třech okresech středočeského kraje. Základním podkladem pro vyhlášení či evidování chráněných geologických lokalit jsou záznamové listy Registru chráněných geologických lokalit vedených na ČGÚ, které jsou po konzultacích s širokým okruhem místních znalců doplňovány o další lokality. Poté jsou lokality navštíveny a sepsány do zprávy určené pro AOPK ČR (kopie je uložena v Geofondu). Zpráva obsahuje stručnou charakteristiku lokality, její význam a návrh kategorie ochrany - většinou se jedná o evidenci jako významný krajinný prvek (VKP). Zpráva je potom distribuována na jednotlivé místní odbory životního prostředí. Další postup do značné míry závisí na zájmu a aktivitě odboru - např. na okrese Kutná Hora byly vyhlášeny či evidovány všechny návrhy a v současné době probíhá jednání s majiteli lomů v okolí Miskovic a Mezholes s cílem vyhlášení přírodní rezervace (viz CÍLEK 1997, 1998). Optimální je taková organizace, kdy oblastní geolog vede, doplňuje a dbá na evidenci geologických lokalit svého území, ve sporných případech (tj. většinou v těch případech, kdy existuje více aspektů ochrany lokality - např. biologické faktory, archeologické lokality) se obrací na AOPK ČR, která zajistí interdisciplinární posouzení. Je nutné si uvědomit, že ochrana přírody byla na našem území v uplynulém století organizována většinou botaniky a později zoology, a že se mlčky předpokládalo, že neživé geologické lokality se „chrání samy“. Výsledkem je vyložené deficientní celorepubliková síť chráněných území s geologickými charakteristikami.

REGIONÁLNÍ CHARAKTERISTIKA

Okres Praha-západ představuje z geologického hlediska nejbohatší území ČR, což je dáno tvarem okresu, pestrostí podkladu a dobrým odkrytím v kaňonu Vltavy a jejích přítoků. Okres obsahuje řadu klasických exkurzních lokalit - od odkryvů v proterozoiku, středočeském plutonu, ordoviku, karbonátovém paleozoiku až k mimořádnému souboru skalních útvarů vázaných na údolní fenomén, k hornickým

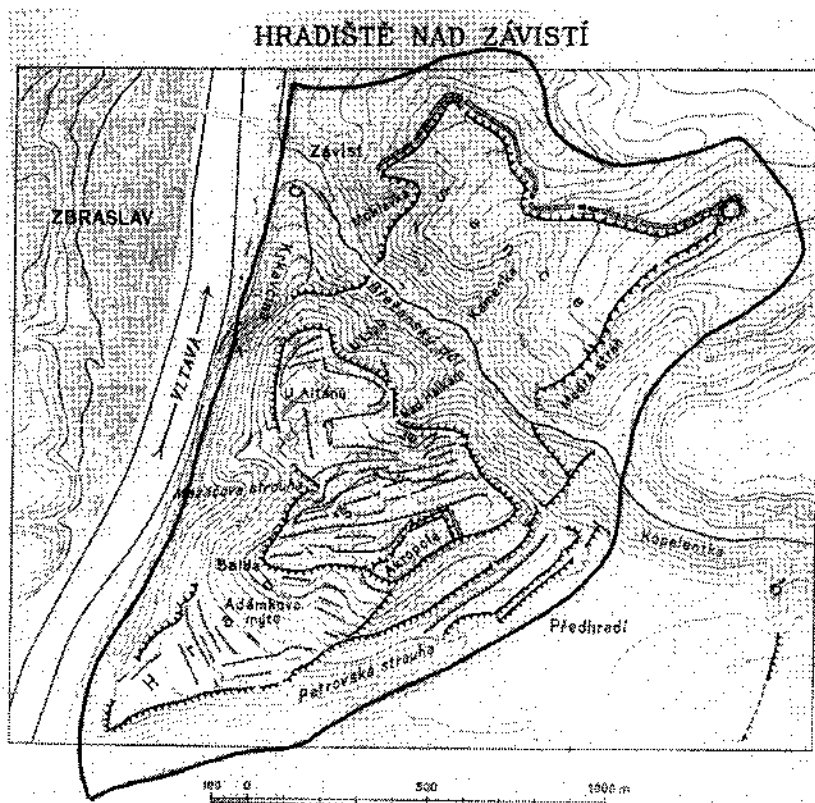

památkám jilovského revíru a lokalitám, které v sobě kombinují přírodní a pravěké památky (Závist, Krliš a Erš u Turska). Registr ČGÚ eviduje na okrese 15 zájmových lokalit většinou ležících v již chráněném karbonátovém paleozoiku Českého krasu, doplněných o dalších 22 lokalit. Je nutné zdůraznit, že v bezprostředním okolí žádného jiného evropského hlavního města není možné studovat tak rozmanité geologické objekty, jako jsou např. lečické vrstvy, kontakty různých jednotek siluru a devonu, magmatické proniky (Žampach, Požáry), ložiskové lokality (Jílové, Klíncec) a desítky paleontologických lokalit. Je málo pochopitelné, že některé objekty jako Kazín-Humenská, Závist, Černolické skály, Žampach nebyly chráněny již před desetiletími a neobjevují se ani v Registru ČGÚ.

SEZNAM JEDNOTLIVÝCH LOKALIT

1. Lokality ležící uvnitř CHKO Český kras. Jedná se o soubor lokalit navržených I. Chlupáčem, které byly zejména podle údajů P. Štorcha a R. Mikuláše dále doplněny. Soubor obsahuje údolí Švarcavy mezi Solopysky a Roblínem, lom na j. úpatí Škrábku u Chotče, Karlické údolí od jz. svahu Čabraku po Dolní Roblín, lom Na vinici u Vonoklas, s. svahy Radotínského údolí v. od Chotče, Krásnou a Černou stráň mezi Karlickým údolím a Černošicemi a graptolitový výchoz želkovického souvrství na Babce u Černošic. Ochrana těchto lokalit je víceméně určena schváleným plánem péče pro CHKO Český kras.
2. Horní část Radotínského údolí. Východní stráň údolí mezi Malým mlýnem nad Chýnicí až po j. okraj Tachlo-

- vic byla navržena jako přírodní rezervace zahrnující xerothermní stráně se stepní květenou, soubor paleontologických lokalit sahajících od motolských vrstev až po chotečské souvrství (zejména v okolí Prostředního mlýna), krasové jevy v jámovém lomu u Tachlovic, výchozy devonských bazaltoidů mezi hranicí CHKO a Dubickým a Jelínkovým mlýnem. Doplňkem tohoto území je lom Zbuzanská Mramorka.
3. Loděnice-Holé vrchy: pruh u silnice s výchozy fosiliferního zahořanského souvrství.
  4. Loděnice-Rudná: serpentiny, klasická paleontologická lokalita v letenském souvrství.
  5. Kazín-Humenská: největší odkryv v barrandienském ordoviku (letenské vrstvy) má velký význam pro studium sedimentárních cyklů, je to význačný morfologický útvar, jsou zde pseudokrasové jevy, říční meandr, několikanásobné pravěké osídlení; celkově se jedná o území na úrovni přírodní památky či rezervace, navrženo je v této fázi jako VKP.
  6. Na Slunečné v Černošicích: odkryvy v letenských vrstvách a vinickém souvrství, méně významná lokalita.
  7. Sulava: odkryv v miocenních terasách, paleontologická lokalita, ferikrety, jako VKP je navržena stará pískovna v zájezu lesní cesty nad Černošicemi.
  8. Skalka u Mníšku: eponymní lokalita skaleckých křemenců.
  9. Babka u Řevnic: skalní útvary a jeskyně v řevnických křemencích, k evidenci jako VKP je navržena vrcholová plošina a objekt pravěké ostrožny Pišťák.
  10. Černolické skály: významná skalní zeď tvořená řevnickými křemenci.
  11. Klíнец: zlatonosné pinkové pole a štola V Peklech - středověká hornická lokalita.
  12. Vranské stráně: šikmé skalní výchozy nad přehradou v davelském souvrství.
  13. Davle-lom, eponymní lokalita davelského souvrství, významný profil.
  14. Štěchovice: 1 km dlouhá skalní stráň pod Štěchovickou přehradou, vynikající klasická lokalita davelského souvrství, je zde kontakt s jilovským pásmem, žilný doprovod, xerothermní vegetace a výkvěty solí.
  15. Malá Lečice: skalní defilé a opuštěný meandr v lečických vrstvách, eponymní lokalita, významný geomorfologický prvek
  16. Kamenný přívoz: lom v sázavském tonalitu.
  17. Žampach: prstovitý kontakt proterozoika se sázavským tonalitem.
  18. Hornické lokality jilovského revíru: soustava pinek Halříského pásma, štoly v údolí Žampachu, zejména Starý kocour, Bohulibská dědičná štola.
  19. Krliš a Erš u Turska: pravěké mohyly na buližnickových sucích, geomorfologický jev s historickým a mytologickým významem (lokalita je zmiňována ve Starých pověstech českých).
  20. Vrch Řivnáč: buližnickový vrchol, pravěká lokalita.
  21. Řežské skály: geomorfologický útvar - skály a meandr, je to největší odkryv v proterozoických silicitech.
  22. Okoř: hradní skála, ochrana klasického středočeského krajinného rázu.
  23. Pazderna u Černoviček: křídová příbojová facie, fosfátové krusty.
  24. Hradiště Závist: areál v sobě kumuluje jedinečné geo-

Obr 1. Návrh rozsahu NPR Závist. NPR zahrnuje celou plochu hradiště a jeho svahy. Na jižní straně probíhá Petrovskou strouhou, lemuje valy hradiště a stáčí se nad železnici, která společně s chatovou zástavbou vytváří západní hranici. Objekt je spojen s návrším Šance, které leží již na území hlavního města.

logické, prehistorické a biologické aspekty. Objevuje se zde kontakt štěchovické série a daveleského souvrství, jsou zde kvartérní profily, závistký přesmyk, významné polykulturní osídlení, jedno z velkých evropských oppid, skalní útvary, výjimečně zachovalé přirozené suťové lesy a doubravy. Návrh počítá s propojením s objektem Šance (již na území hl. m. Prahy) a s vyhlášením této lokality za národní přírodní památku či rezervaci.

V oponentském posudku navrhuje V. Ložek ochranu Svatojánských proudů jako krajinného celku mimořádné hodnoty (který kdyby neležel v údolí Vltavy, byl by pravděpodobně již dávno vyhlášen v nejvyšší kategorii ochrany) s odkryvy v jílovském pásmu a významnými skalními útvary Bednář, Vosiny, Slapčiny a Bílá skála. Dále by měly jako VKP být evidovány nejméně tyto tři lokality: vrchol

Hvízdince v Hřebenech, horní tok Kejně u Řevnic a dolní meandry Kocáby.

Okres Praha-západ považují z geologického hlediska za výjimečně bohatý i v evropském měřítku, bohužel právě zde jsou mezi chráněnými územími geologické lokality zastoupeny výjimečně chudě. Práce byly konány v rámci úkolu MŽP VaV 610/296-56/03/15.

Literatura

(obsáhlý soupis citovaných pramenů k jednotlivým lokalitám je uveden v obou zprávách)

CÍLEK, V. (1997): Ochrana geologických lokalit v okresech Praha-východ, Kolín a Kutná Hora. – 100 s. vč. příl. MS AOPK a Geofond. Praha.

CÍLEK, V. (1998): Ochrana geologických lokalit na okresech Praha-západ, Mělník a Mladá Boleslav. – 140 s. vč. příl. MS AOPK a Geofond. Praha.

BUDOVÁNÍ JEDNOTNÉ SÍTĚ CHRÁNĚNÝCH GEOLOGICKÝCH LOKALIT NA OKRESECH MĚLNÍK A MLADÁ BOLESLAV

The constitution of a unified network of protected geological localities on the territory of Mělník and Mladá Boleslav districts

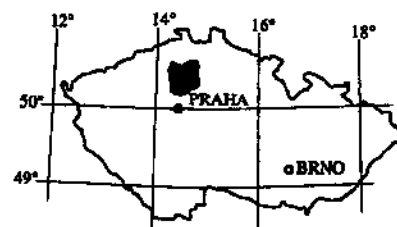
VÁCLAV CÍLEK

Geologický ústav AV ČR, Rozvojová 135, 165 00 Praha 6

Key words: Landscape protection, management, geological localities

ÚVOD

V obou předcházejících sděleních (CÍLEK 1998, CÍLEK v tomto čísle) jsem se soustředil na historii ochrany geologických fenoménů a na některé aspekty ochrany geologických lokalit včetně konkrétních řešení pro několik desítek středočeských geologických lokalit. Klíčovým pojmem je zde *geodiverzita, kterou můžeme definovat jako geologickou a geomorfologickou rozmanitost krajiny*. Geodiverzita je nutným předpokladem tolik diskutované biodiverzity a jejím důležitým rysem je její neustálý pokles následkem „plananční mánie“. Kromě celkové ochrany krajinného rázu je nutné věnovat ochrannářskou pozornost klasickým, exkurzním lokalitám, které mají nejenom vědecký význam „geofondu v přírodě“, ale také jako součást místopisu kraje i historický, vzdělávací a kulturní aspekt. Rovněž by mělo být samozřejmé chránit eponymní lokality, jako je požárská žula, skalecké křemence, závistký přesmyk a významné kontakty jednotek. Další důležitou zásadou je nepovažovat zaniklé lokality za zničené lokality – lůmek s paleontologickou lokalitou zasypanou odpadem je nutné považovat za konzervovanou lokalitu (byť se jedná o „konzervaci skládkou“) a dále jej evidovat jako VKP (významný krajinný prvek), což pro budoucnost zabezpečuje jedině – že lokalita nebude zastavěna a v případě nutnosti může být vyčištěna a obnovena.

Z obecných závěrů je nutné doporučit převedení Registru významných geologických lokalit ČR vedených na ČGÚ do elektronické, průběžně doplňované formy. Počet chráněných území je nutné udržovat na určité optimální úrovni. Je-li jich příliš mnoho, není možné zvládnout adekvátní péči, je-li jich příliš málo, nechráníme důležité lokality. Většina našich chráněných území v sobě kombinuje několik aspektů - často např. geologický objekt a botanickou lokalitu. Proto je účelné vytvořit digitální mapu extravilánů obcí, do které budou souborně zaznamenávány zájmová území ochrany přírody ve všech živých i neživých aspektech. Pokud dojde k překrývání zájmů, u zranitelných nebo výjimečných lokalit, mělo by dojít k vyhlášení chráněného území. Jedním ze základních nedostatků ochrany přírody jsou oborové seznamy lokalit s malým interdisciplinárním přesahem.